

Stav CJP o SDP-HDZ-prijedlogu za usklađivanje Aneksa 4 (Ustava BiH) sa zahtjevima Odluke Sejdić/Finci

(Usaglašeni prijedlog Socijaldemokratske partije BiH i Hrvatske demokratske zajednice BiH)

Okvir odluke ESLJP Sejdić-Finci

Najznačajnija presuda Europskog suda za ljudska prava koja je do sada donesena protiv Bosne i Hercegovine jeste presuda Sejdić/Finci protiv Bosne i Hercegovine (*Aplikacije br. 27996/06 i 34836/06*) od 22. decembra 2009. godine. Njome je utvrđeno da bosanskohercegovački ustavni sistem nije u skladu sa Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (EKLJP) zato što krši odredbe o zabrani diskriminacije.

Sud je u odluci utvrdio da je prekršen član 14 u vezi sa članom 3 Protokola br.1 EKLJP. Konkretno: propis se odnosi na nemogućnost aplikanata da se kandidiraju na izborima za Dom naroda BiH. Nadalje, povrijeđen je član 1 Protokola br. 12 zbog nemogućnosti aplikanata da se kandidiraju na izborima za Predsjedništvo BiH.

U oba slučaja su osporeni elementi ustavnog sistema koji onemogućuju svim državljanima BiH da, koristeći pasivno biračko pravo, na jednak način učestvuju u političkom i ustavnom sistemu BiH.

Odluka Sejdić/Finci podrazumijeva otklanjanje diskriminacije na etničkoj osnovi. To u uslovima Aneksa 4 znači da se diskriminiranje mora odstraniti u stvarnim političkim odnosima i da se moraju pronaći odgovarajući mehanizmi za praktikabilno izjednačavanje nekonstitutivnih sa konstitutivnim građanima BiH. Prema tome, svaki državljanin, na osnovu činjenice da je državljanin BiH mora imati realne materijalne šanse da pod jednakim uslovima bude izabran u Predsjedništvo. One se u smislu Odluke Sejdić/Finci najjednostavnije mogu realizirati uvođenjem demokratskog standarda: zamjenom svakog propisa koji unaprijed garantira predstavnicima konstitutivnih i nekonstitutivnih naroda mjesto u državnim organima, propisima koji im ostavljaju mogućnost da budu izabrani, a odluku o izboru prepušta glasačkom tijelu. Zadovoljavajuće rješenje u postojećoj konstelaciji može biti pronađeno u pravilu da se pripadnicima svih etnija pod ravnopravnim uslovima mora osigurati učešće u državnim organima, ali da se unaprijed ne garantiraju mjesta za konstitutivne i nekonstitutivne osobe u državnim organima.

Posljedice

Odlukom je bosanskohercegovačkoj vlasti nametnuta obaveza da uskladi odredbe Ustava BiH sa EKLJP. Provođenje odluke je istaknuto kao preduslov aplikacije BiH za članstvo u Evropskoj uniji. Aplikacija je ambiciozno najavljena za kraj 2012. godine.

S obzirom da odluka ne određuje ni posebne rokove za izvršenje, ni konkretne pravce promjene postojećeg ustavnog modela, do danas je, izvan akademskih rasprava, nekoliko puta „pokušano“ izvršenje, odnosno, usklađivanje Ustava BiH i nekih zakonskih propisa sa duktusom odluke ESLJP. Svi pokušaji se svode na odstranjivanje elemenata diskriminacije prema političkim potrebama i zamisljima entitetskih političkih partija. Zajednička komisija oba doma PS BiH do sada nije usvojila zajednički prijedlog.

Posljednji konkretan pokušaj koji je popraćen i javnom kampanjom predstavlja radni materijal SDP-a BiH i HDZ-a BiH pod nazivom „Provedba Presude Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić-Finci“. Prijedlog je u javnosti izazvao oprečne reakcije, a SDP je dodatno reagirao plaćenim oglasom u dnevnim novinama. U njemu su objašnjeni ciljevi radnog materijala, a kritičari su pozvani da ponude alternativni prijedlog koji ima izgleda da bude prihvaćen dvotrećinskom parlamentarnom većinom.

Radnim materijalom SDP-HDZ su predložene izmjene odredaba Ustava BiH koje se odnose na ovlaštenja, izbor i trajanje mandata članova Predsjedništva i na sastav Doma naroda BiH. U istom paketu su predložene i izmjene odredaba Ustava Federacije BiH – one se odnose na Dom naroda Parlamenta Federacije BiH.

Mišljenje br. 1

Prijedlog rješenja za Predsjedništvo

Izbor Predsjedništva

Prijedlogom se ukida neposredan izbor članova Predsjedništva i zadržava model tročlanog Predsjedništva u koje bi se odvojeno birali jedan člana iz RS-a i dva člana iz FBiH. Članove Predsjedništva bi birala Parlamentarna skupština BiH iz reda izabраних zastupnika Zastupničkog doma PS BiH i oni ne bi smjeli biti iz reda istog konstitutivnog naroda ili Ostalih.

Procedura kandidiranja predviđa da bi svaki zastupnik, klub zastupnika ili skupina zastupnika u Zastupničkom domu mogli kandidirati po jednog zastupnika za člana Predsjedništva BiH. Prijedlozi bi se upućivali Domu naroda PS BiH. Potom bi svaki klub naroda u Domu naroda državnog parlamenta s liste nominiranih kandidata većinom glasova ukupnog broja članova Kluba izabrao jednog kandidata. Nakon toga bi Dom naroda utvrdio zajedničku listu većinom glasova ukupnog broja izaslanika koja uključuje većinu ukupnog broja izaslanika u svakom klubu konstitutivnih naroda. Utvrđena zajednička lista upućivala bi se u Zastupnički dom na potvrđivanje. Predviđeno je da se biraju oni kandidati koje je predložio Dom naroda ako Predstavnički dom dva puta odbije predložene kandidate.

Predloženim rješenjem je Predstavničkom domu PSBiH oduzeta mogućnost zaustavljanja i donošenja odluke u procesu izbora članova Predsjedništva. Ono jača ulogu domova naroda na štetu zastupničkih domova. Time se automatski osnažuju etničke u odnosu na građanske vrijednosti i pospješuje se etnička identifikacija članova Predsjedništva (odnosno, etno-patriotizam) na štetu identifikacije sa državom (odnosno, državni patriotizam).

Ocjena

1. Čini se najprije da ovakav mehanizam za izbor članova Predsjedništva BiH izlazi u susret odluci Sejdić/Finci. Kako se ustavnom normom ne propisuje da su članovi Predsjedništva obavezno Srbin, Hrvat i Bošnjak, nego se, de iure, osigurava pravo za svakog građanina u BiH da se kandiduje za Predsjedništvo BiH, pasivno biračko pravo biva načelno otvoreno za sve državljane BiH. Uz to, prijedlog ne propisuje da se Srbin bira obavezno iz RS-a, a Bošnjak i Hrvat iz F BiH (usp. Model tzv. minimalnih promjena u Sveske za javno pravo 1-2/2010, s. 34).

Prijedlog promjene je, prema tome, na prvi pogled u skladu sa zahtjevom odluke ESLJP: ustavni sistem izbor za članove Predsjedništva, neovisno o etničkoj pripadnosti, otvara za „rang“ pasivnog biračkog prava svim građanima BiH. Propis je etnički neutralan.

2. Međutim, neutralni propisi mogu u postupku primjene omogućiti diskriminaciju. Treba podsjetiti da brojčani podaci mogu igrati važnu ulogu pri utvrđivanju da li se može posumnjati u diskriminaciju. Oni su od posebnog značaja za raspoznavanje posredne (prikrivene) diskriminacije. U takvim slučajevima je propis ili postupak koji diskriminira na prvi pogled neutralni, ali on omogućuje i osigurava diskriminirajuću primjenu. Takav propis se mora ocijeniti s obzirom na njegov učinak. Samo tako se može vidjeti da li on određenim grupama osoba, u odnosu na druge grupe osoba koje se nalaze u usporedivoj situaciji, nesrazmjerno otežava poziciju u ustavnom sistemu.

Upravo je to slučaj sa prijedlogom za Predsjedništvo BiH.

3. Pitanje je, da li predloženi model u okviru neutralno koncipiranog propisa omogućuje diskriminaciju indirektno, dakle, učinkom koji bi neadekvatnim pozicioniranjem pripadnika konstitutivnih i nekonstitutivnih grupa u približno jednakim situacijama, dovodio jedne u odnosu na druge u diskriminatorski neravnopravan položaj. Relevantna je ocjena realnih šansi za izbor u Predsjedništvo BiH. Drukčije formulirano: predloženi model bi izišao u susret zahtjevu da se otkloni diskriminacija samo ako bi on u stvarnim političkim odnosima otvorio realne šanse pripadnicima konstitutivnih i nekonstitutivnih grupa da se pod jednakim uslovima i u proceduri koja ih tretira na jednak način kandidiraju za Predsjedništvo BiH.
4. Pada u oči da se predloženim rješenjem realne šanse „nekonstitutivnih Ostalih“ obaraju ispod realnih šansi konstitutivnih naroda za izbor u Predsjedništvo. U prilog ovom zaključku govori činjenica da se u postupak izbora *brojčano* i *prognostički* može ukalkulisati indirektna diskriminacija. Jer, prijedlog insistira na trojici članova Predsjedništva, a sam model ne osigurava Ostalim da će u postojećoj konstelaciji pod jednakim uslovima kao i Konstitutivni zaposjesti mjesto u Predsjedništvu. Učešće Ostalih u Domu naroda je nesrazmjerno učešću konstitutivnih (3 Ostalih u odnosu na 7 iz jednog naroda). Članove Predsjedništva BiH birali bi klubovi tri konstitutivna naroda. Kako Ostali ne uspostavljaju Dom naroda i kako ne raspolažu mehanizmom koji je adekvatan mehanizmu zaštite vitalnog interesa konstitutivnih naroda, a nije predviđeno ni minimalno učešće Ostalih u kvorumu za odlučivanje, oni su prividno neutralnim propisom de facto izloženi prikrivenoj diskriminaciji.

Dakle, deklaratorno-pravne prepreke za kandidaturu Ostalih za Predsjedništvo BiH su ovim prijedlogom uklonjene. Ali, njihov bi izbor ovisio o klubovima konstitutivnih naroda i političkim dogovorima partija na vlasti. Ovakvo rješenja ne uvodi ustavne garancije da će Ostali pod jednakim uslovima imati jednake materijalne šanse za izbor u Predsjedništvo. Čak i kada bi se, suprotno svim dosadašnjim iskustvima, moglo pretpostaviti da će se postojeća shema izbora kandidata koji su lojalni etno-entitetskim bazama nekom vrstom političkog razuma izigrati u korist Ostalih i da će biti predložen ili izabran kandidat koji se ne deklarira prema shemi Srbin iz RS-a, Bosnjak i Hrvat iz F BiH, predložena ustavna promjena ne garantira jednak tretmana približno jednakih grupa, nego se ravnopravan tretman svih građana BiH u postupku zaposjedanja mjesta u Predsjedništvu prepušta proizvoljnoj volji klubova konstitutivni naroda. S obzirom na dosadašnja iskustva iz parlamentarnog života RS-a može se prognozirati da će iz kategorije Ostalih biti birani politički podobni kandidati koji će fungirati kao ustavni nadomjestak za „konstitutivne članove“ Predsjedništva.

5. Prema tome, ne radi se o *pravu* na izbor Ostalih u Predsjedništvo BiH (kako to tvrdi SDP u naknadnom objašnjenju) nego o običnoj *moгуćnosti* kandidature koju ne prati ravnopravan ustavni tretman u procedurama izbora. Moгуćnost na izbor nije u rangu prava na izbor i ne smije se jedno sa drugim miješati. Sama činjenica da se članovi biraju po shemi entitetske pripadnosti (jedan iz RS-a, dva iz FBiH) ukazuje na zadržavanje entiteta u kapacitetu narodnjačkih demokratija kao legitimacione baze Predsjedništva.

Zaključak: Predloženo rješenje samo prikriva vlastiti diskriminatorski učinak otvaranjem mogućnosti kandidature Ostalih i u tom smislu ne predstavlja pozitivnu reakciju na odluku

Sejdić/Finci nego pozitivno-pravno izigravanje zahtjeva da se diskriminacija konstitutivnih naroda i nekonstitutivnih Ostalih onemoguću u svim direktnim i indirektnim oblicima.

Nadležnosti Predsjedništva

Prijedlog uvodi reducirane nadležnosti Predsjedništva BiH kao institucionalnu nadopunu izbornih pravila. On nije direktan izraz odluke Sejdić/Finci nego unosi promjene u organizacionom dijelu Ustava koje pokušavaju koncipirati raspodjelu vlasti sa koncentracijom izvršne vlasti u Vijeću ministara. Tako se iz spiska nadležnosti Predsjedništva brišu pravo na vođenje vanjske politike i na predlaganje budžeta, reduciraju se ovlaštenja u postupku imenovanja ambasadora i međunarodnih predstavnika i smanjuje se kapacitet u pogledu zastupanja države u internacionalnim odnosima.

Posredan izbor i redukcija nadležnosti se u pogledu na posredan izbora članova Predsjedništva moraju ocijeniti kao rješenja koja predstavljaju pozitivan pomak prema institucionalnoj konsolidaciji državne vlasti i koja izlaze u susret većini domaćih i internacionalnih zahtjeva za način izbora Predsjedništva. Čak i ako se s tim zaključkom ne moramo složiti, već bi sa smanjenjem nadležnosti moralo doći do uspostavljanja efektivnijeg sistema odlučivanja, a time i do pojednostavljanja ustavnog ustrojstva BiH. Kolektivno predsjedništvo u ovom prijedlogu nije neposredno legitimirano i u tom smislu mu ne može ni pripadati status organa koji je u rangu nadležnosti jednak parlamentu. Ono ne nastupa kao njegov kontrolni ili ravnopravni partner. Takvo ustrojstvo je primjereno bosanskohercegovačkim prilikama jer pojednostavljuje vođenje države, uspostavlja pregledniju izvršnu vlast i racionalizira državne organe.

Nije sasvim jasno kakva je ideja vodila predlagača da u ovakvoj konstelaciji ne predloži inokosnog predsjednika. Naime, posrednom izboru i nadležnostima koncentriranim na formalno predstavljanje države bi bio primjereniji inokosni predsjednik. Njegov izbor bi mogao uslijediti u proceduri koja bi u osnovnim crtama odgovarala prijedlogu SDP-HDZ. Takvo rješenje bi integriralo zahtjeve iz presude Sejdić/Finci: izbor jednog predsjednika u parlamentarnoj skupštini, bez prethodnih ograničenja u pogledu grupnog identiteta. Ovo bi odstranilo direktnu diskriminaciju i obesnažilo prognostički svaku sumnju u mogućnost indirektno diskriminacije.

Zaključak

Prijedlog SDP-HDZ za Predsjedništvo izigrava odluku ESLJP Sejdić/Finci zato što naizgled neutralnom ustavnom normom omogućuje diskriminaciju Ostalih u odnosu na privilegirane konstitutivne narode i ne osigurava poziciju Ostalih prinudnim propisom.

U organizacionom smislu bi izbor inokosnog predsjednika, na jednoj strani pozitivno odgovorio reduciranim nadležnostima, na drugoj bi isključio prostor za indirektnu diskriminaciju Ostalih u proceduri kandidiranja i izbora predsjednika BiH.

Mišljenje br. 2

Prijedlog br. 2: Domovi naroda

Parlamentarna Skupština BiH

Za izbora delegata u Dom naroda PSBiH, predviđeno je da delegate iz FBiH bira Dom naroda Parlamenta Federacije BiH (što je postojeće ustavno rješenje), a delegate sa područja RS-a bira Vijeće naroda (što je novina). Dom naroda bi se sastojao od ukupno 24 (umjesto dosadašnjih 15) delegata i to po 7 iz reda svakog od konstitutivnih naroda i 3 iz reda Ostalih, od kojih bi se sa područja Federacije BiH biralo 6 Hrvata, 6 Bošnjaka, 2 Srbina i 2 iz reda Ostalih.

Ocjena

1. Predloženo rješenje izlazi u susret zahtjevu iz odluke ESLJP zbog toga što osigurava pasivno biračko pravo nekonstitutivnim Ostalim za Dom naroda PSBiH. Vidljivo je međutim da su Ostali brojčano u neravnopravnom položaju sa konstitutivnim poslanicima, a iz samog prijedloga se ne vidi zbog čega se Ostali ne biraju u istom broju kao i konstitutivni poslanici. Također nije jasno na osnovu kakvih kriterija su ustanovljeni brojevi pojedinih zastupnika, tako da se može posumnjati u njihovo racionalno određivanje prema tačno određenim kriterijumima – unaprijed ne smije biti isključena mogućnost da su oni proizvoljni.

No, prijedlogu se iz perspektive odluke Sejdić/Finci ne mogu staviti primjedbe samo na osnovu činjenice da on omogućuje i da pravno garantira Ostalim pasivno biračko pravo za Dom naroda.

2. Iz perspektive organizacije državne vlasti je ovakav prijedlog višestruko problematičan. Najprije zbog toga što bi se od trojice Ostalih u postojećem sistemu jedan pritiskom institucija, morao pretvoriti u produženu ruku srpske politike iz RS-a, a dvoje, hrvatske ili bošnjačke politike iz FBiH. Da ovakva prognoza nije proizvoljna dokazuje dosadašnja praksa sa statusom Ostalih u ustavnom i političkom istemu RS-a. Oni su se pretvorili u produženu ruku srpske politike i predstavljaju dodatni element za osiguranje političke i pravne dominacije etničkih Srba u ovom entitetu. Predloženi model, prema tome, ne donosi rješenje koje će racionalizirati proces odlučivanja u ovom domu, jer Ostale ne dovodi u isti rang sa konstitutivnim i uvodi ih kao dodatni dekor u sistemu na čiju unutrašnju dinamiku oni ne mogu utjecati.

Model je, osim toga, sporan jer predviđa entitete kao legitimacione baze za članove ovog doma i brojčano osigurava većine kojima se i dalje može bez poteškoća blokirati ili usmjeravati zakonodavni postupak prema potrebama etnopolitičkih interesa. Time se izlazi u susret postojećem procesu etniziranja zakonodavne vlasti i odlučivanja koje se rukovodi entonacionalizmom kao mjerilom političkog djelovanja.

Dalje, predstavnici ovog doma ostaju entitetski predstavnici etničkih grupa i Ostalih, a ne državni predstavnici etničkih grupa i Ostalih. Dom u ovakvom kapacitetu ne omogućuje da se vodi državna politika u ime etničkih grupa i Ostalih, nego osigurava vođenje državne politike u ime RS-a kao ekskluzivno srpske države i F BiH kao kvazidržavnog vlasništva Hrvata i Bošnjaka. Takav proces kontinuirano krši više odluka Ustavnog suda BiH i ne doprinosi

racionalizaciji parlamentarnog rada. Konačno, mehanizam entitetskog veta iz čl. IV.3. (d) Ustava BiH, koji zbog postojanja veta za zaštitu vitalnog interesa predstavlja očigledan višak, ostaje i dalje relevantan samo za RS.

3. Ako se već hoće ostati na premisama dejtonskog modela, bilo bi preporučljivo koncipirati Dom naroda kao tijelo u kojem se sastaje jednak broj konstitutivnih i nekonstitutivnih predstavnika. Njihov izbor bi morao uslijediti na državnom nivou, neposredno. Samo tako se može izići u susret jednostavnom objašnjenju sa demokratskom referencom: Srbinu iz RS-a je na jednak način važno pitanje koji će Hrvat u Domu naroda iz FBiH u njegovo ime donositi odluke na državnom nivou kao što je Bošnjaku iz F BiH važno koji će Srbin iz RS-a odlučivati za njega. Rješenje je jednostavno: svakom državljaninu BiH se mora omogućiti da bira svakog člana Doma naroda i da mu uručenjem ili oduzimanjem glasa ovaj polaže račun za svoj rad.

Zaključak

Prijedlog za Dom naroda PS BiH izlazi u vrlo ograničenom obimu u susret odluci Sejdić/Finci i može se smatrati kompatibilnim sa njenim zahtjevima. Njeni nedostaci su organizacionopravne prirode i u tom smislu prijedlog u cjelini ne donosi bitan pomak prema jednostavnijem i propusnijem sistemu parlamentarnog odlučivanja.

Mišljenje br. 3

Dom naroda Parlamenta F BiH

Prijedlog uvodi elektorski sistem izbora delegata u Domu naroda Parlamenta Federacije BiH u formi „vrijednosti glasa“. Sistem polazi od etničkog sastava stanovnika svakog kantona. Tako bi se Dom naroda Parlamenta Federacije BiH sastojao od 58 delegata (po 17 delegata iz reda svakog od konstitutivnih naroda i 7 iz reda Ostalih). Izborne jedinice bi predstavljali konstitutivni narodi i Ostali, za razliku od dosadašnjih teritorijalnih rješenja.

Izbor delegata bi se odvijao kao i do sada, posredno, nakon održanih opštih izbora kada bi stranke u zavisnosti od broja izabranih kantonalnih zastupnika jednog naroda i u zavisnosti od toga iz kojih kantona ti zastupnici dolaze, delegirali određeni broj zastupnika, srazmjerno izbornom rezultatu i procentu u kojem određeni narod živi u tim kantonima.

Prijedlogom SDP BiH i HDZ BiH je predviđeno da Centralna izborna komisija dodijeli mandate delegatima u Dom naroda FBiH po novom modelu, nakon općih izbora 2014, uvažavajući rezultat popisa koji će se održati 2013. godine.

Tako bi npr. na pozadini podatka da u Sarajevskom kantonu živi 3,78% Hrvata u odnosu na ukupan broj Hrvata u Federaciji BiH, svi politički subjekti koji u kantonalnoj skupštini imaju zastupnike iz reda hrvatskog naroda, učestvovali s 3,78% i u klubu hrvatskog naroda u Domu naroda FBiH. Dakle, bez obzira koliko zastupnika iz pojedinog konstitutivnog naroda ili Ostalih bude izabrano u kantonalnu skupštinu, njihov udio u odgovarajućem klubu Doma naroda FBiH će biti razmjeran sastavu stanovništva u tom kantonu.

Ocjena

Primjena predloženog rješenja bi u praksi značila da bi u srpskom klubu Doma naroda najviše delegata bilo iz Kantona 10 gdje su najbrojniji u Federaciji BiH (općine Grahovo, Glamoč i Drvar). Što se tiče bošnjačkog kluba Doma naroda većina delegata bi bila iz Sarajevskog kantona, jer u tom kantonu živi većina ukupne bošnjačke populacije. Bošnjaci iz Podrinja, Hercegovine i Posavine, ne bi više bili zastupljeni u Domu naroda. U stvari bi se politički predstavnici Bošnjaka birali iz tri kantona - Sarajevskog, Tuzlanskog i Zeničko-dobojskog kantona. S druge strane oko 80% delegata iz reda hrvatskog naroda bilo bi izabrano sa područja Zapadne Hercegovine (Hercegovačko-neretvanskog, Zapadno-hercegovačkog, Srednje-bosanskog kantona i Kantona 10 kao kantona sa većinskim hrvatskim stanovništvom) te Posavine.

Predloženi izborni sistem reprezentativno-politički zaokružuje postratnu teritorijalizaciju koja je uspostavljena na premisama etničkog čišćenja i teških ratnih zločina. Prognostički će ovaj izborni sistem omogućiti dominaciju političkih partija koje uspiju obuhvatiti teritorije sa gušćom naseljenošću konkretnih naroda i omogućiće vladavinu društvenim produktom, kulturnim dobrima, kontrolu države i svakog konkretnog naroda u ime one populacije koja naseljava konkretan teritorij.

Dakle, predložena rješenja favoriziraju etnički nad građanskim principom i vode u duhu dejtonskog ustavnog modela prema završnoj fazi etničkog teritorijaliziranja FBiH i BiH. U ovoj fazi se može prognozirati da stavljanje na listu pripadnika manje zastupljenog naroda u

kantonima neće presudno utjecati na sastav klubova u Domu naroda. Međutim, ne može se jasno procijeniti da li će model voditi do indirektna diskriminacije koja ne bi bila u skladu sa EKLJP i dodatnim protokolima. U nedostatke ovog sistema ulazi komplicirano i nepregledno preračunavanje glasova, nesrazmjerno visok upliv administracije na izborne rezultate, nesrazmjerno nizak broj Ostalih u Vijeću naroda koji bi mogao predstavljati indirektnu diskriminaciju analogno prijedlogu za Predsjedništvo BiH (usp. Gore tačku 4 uz ocjenu o Predsjedništvu) i nejasni kriteriji brojčanog sastava članova vijeća. Njegova prednost je egzaktnije i srazmjernije zastupanje etničkih zajednica i artikuliranje političkih interesa većine pripadnika jedne etničke zajednice i Ostalih.

Zaključak: Iz predloženog rješenja za Dom naroda se ne vidi direktna diskriminacija Ostalih, ali indirektno diskriminiranje prema pravilu vrijednosti glasa ne može biti sasvim isključeno. Prijedlog jasno izlazi u susret jačanju politike predstavljanja etnički teritorijaliziranih cjelina i favorizovanja volje narodnih predstavnika sa etnički čistih teritorija. On osnažuje politički monopol nad etničkom pripadnošću i sa federalnog nivoa ga indirektno prenosi na nivo države kao dodatno ojačanje etnopolitike RS-a. Predloženi sistem je nepregledan, kompliciran i nesrazmjerno opterećen administriranjem.